

בסדר. כמובן שאמרו לי שכן. כשהגעתי, ישבתי מאחורי מחיצה. לבר. לא דיברתי, רק האזנתי לשיעור ולחבורה שלמדה יחד, סביב שולחן אחד. לא הייתי שווה בין שווים. ובכל זאת, למחרת כבר קיבלתי טלפון וביקשו שלא אגיע יותר. שזה פוגע להם בלימוד, הנשימות שלי מאחורי המחיצה. לא מחלתי ולא סלחתי. זה המקום היחיד עבורי כאישה שגרה ביישוב מרוחק ללמוד תורה, וגם זה נגזל ממני. זו כבשת הרש. ההישג היישובי שמתפארים בו כל פעם כשמסיימים מסכת, וכשמזמינים את שאר התושבים להצטרף להצלחה, מחדד לי עד כמה מחצית מהאוכלוסייה פשוט שקופה בהיבט הזה. אז בהתחשב בכמות הקשיים שכל אחת מאיתנו נתקלת בה – לפחות חשוב שנראה אופק. הקבוצה מסמנת את האופק, והבחירה של כל אחת מאיתנו להילחם עבור הנגשת התורה והעצמת לומדות התורה.”

מודל נוסף ומעט שונה של לימוד תורה נשי נולד בשדה הפמיניסטי-מזרחי, בצורה קצת יותר מגוונת. אחת היוזמות המפתיעות והמרעננות בתחום הלימוד היא בית מדרש “ערבות” במרכז החינוכי הספרדי בירושלים. “ערבות” קמה בשנת 2017 על ידי פעילות פמיניסטיות מזרחיות, הרואות בעצם הלימוד אפשרות ליצירה של מנהיגות ספרדית-נשית, בין היתר גם בעולם ההלכה. מייסדות הקבוצה הן נשים מזרחיות המגיעות מזירות העשייה והשיח המזרחי כמו בית המדרש “ממזרח שמש”, תוכנית “תדרשי”, ששמה דגש על מנהיגות נשית-ספרדית, ותנועת “תיקון” להתחדשות החברה והתרבות בישראל. המשתתפות בבית המדרש מגיעות מכל הספקטרום: החילוני, המסורתי והדתי. יש ביניהן תלמידות חכמות, פייטניות ופעילות חברתיות. בית המדרש מתכנס פעם בשבוע, והנשים הלומדות מתחילות עם פרשת השבוע לאור פרשנות חכמי ספרד, מתעמקות בהגותם של חכמים ספרדים, וממשיכות לשיחה משותפת העוסקת בציר של פמיניזם-מזרחיות-מסורתיות. למרות שבין הלומדות בערבות ישנן לא

מעט נשים המגדירות את עצמן דתיות, הקבוצה מדברת לאורך כל הדרך על פמיניזם מסורתי, ויש בה מקום של כבוד לכל אישה המעוניינת לשוב אל מקורותיה ולשאוב מהם השראה. "אמנם אנו לומדות פסקי הלכה ושו"תים של חכמי הספרדים, אבל לא כמקור סמכות בלעדי. אנחנו מתנגדות לעבודת הטקסט. אנחנו שמות דגש על התורה שבעל פה, של בית אמא, לא פחות מן התורה שבכתב. התורה שבעל פה – החיים – על שינויי העתים ועל גמישותם – המנהגים, ההתנהלות במרחב הביתי, שהוא מרכזי לא פחות מן המרחבים הציבוריים. כמו כן, הלימוד הזה הוא עבורנו פמיניזם מסורתי – בגלל ההיבט המעמדי והחברתי-כלכלי. רבות מאיתנו גדלו בפריפריה, הגיאוגרפית או החברתית. אנחנו מכירות על בשרנו את השוליות, את המאבק על הקיום. חלקנו עודנו ממשיכות אותו, בצורה זו או אחרת, ומכירות נשים רבות שממשיכות אותו. ועל כן, יסוד מרכזי בבית המדרש שלנו הוא התורה החברתית היהודית. הצדקה והצדק המשלימים זה את זה". מתוך לימוד התורה המשותף נולדה גם יוזמת מעגל "מטקסות", שפתוח לנשים שמבקשות לעצב טקס בהתאם לצורכיהן האישיים ועל פי המסורת הספרדית-מזרחית. ביוזמה זו, נשות ערבות מלוות נשים בצומתי חיים ומעצבות טקסים שנוטלים השראה מטקסי דור האמהות והסבתות, אבל לתוכם נוצקים תכנים וצורות חדשות הנובעים מהנסיבות המיוחדות של הנשים בדור הזה.

נשים ללא שם

ככל שארמון התורה גדל ושלוחותיו מתרבות, יותר ויותר נשים מבקשות להתמקצע: להפוך לנשות הלכה, לפוסקות, לתלמידות חכמים באופן מלא. המודלים הם רבים, אין אישה דומה לרעותה – לא בדרך ולא בסגנון. ארבע נשים מספרות את סיפורן יוצא